

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ЗАДВОРНИХ СЕРГІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 336.02(477)(043)

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Черкаському державному технологічному університеті

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Пасічник Юрій Васильович,
Класичний приватний
університет (м. Запоріжжя),
професор кафедри фінансів та
модельовання економічних систем.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Іонін Євген Євгенович,
Донецький національний
університет (м. Вінниця),
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту;

кандидат економічних наук, доцент
Наконечна Юлія Леонідівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри фінансів.

Захист відбудеться *«1» грудня 2015 року о 14:00 год.* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «29» жовтня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

проф. Плиса В.Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією зі складових суспільного розвитку держави є стабільність економічної системи, а тіньова економіка зумовлює дестабілізацію та знижує авторитет органів влади, що створює перешкоди на шляху євроінтеграційних процесів. Вагомим важелем забезпечення економічної стабільності країни є ефективна фінансова політика.

Тіньова економіка – поширене явище в усіх країнах світу, зокрема і в Україні. Подолання вітчизняної тіньової економіки було визначено, як один із пріоритетних напрямів фінансової політики в Національній антикорупційній стратегії на 2011-2015 рр., де зазначено, що до основних напрямів її реалізації належить запобігання тінзації економіки, а скорочення обсягів тінзації – до очікуваних результатів.

У структурі фінансової політики, яка загалом характеризується як малоефективна, є недосконаліми: механізм запобігання відмиванню «брудних грошей», оскільки форми і методи фінансового контролю за тіньовими потоками є недостатньо ефективними; нормативно-правова база, яка не передбачає чіткої відповідальності конкретних державних службовців за сприяння функціонуванню тіньових схем; рівень контролю громадськими структурами за тіньовими потоками, який є незначним. Беручи до уваги ці проблеми фінансової політики держави, доцільно сформулювати її на принципово нових засадах.

Важливими напрямами вітчизняної фінансової політики в сучасних умовах мають бути: організація ефективної роботи органів державної влади щодо детінізації; приведення до міжнародних стандартів відповідної нормативно-правової бази; контроль за тіньовими потоками. Для реалізації цих напрямів доцільно розробити науково обґрунтовану методичку розрахунку рівня тіньової економіки, ефективний механізм запобігання відмиванню «брудних грошей», а також налагодити дієву систему контролю за тіньовими фінансовими потоками.

Проблеми, пов'язані зі зменшенням рівня тінзації економіки та функціонуванням механізмів запобігання відмиванню «брудних грошей», є предметом постійного дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, серед зарубіжних науковців Лауреат Нобелівської премії з економіки 2014 р. Ж. Тіроль з'ясував аспекти тінзації фінансових потоків при утворенні монополій; Лауреат премій Адама Сміта і Мілтона Фрідмана Е. де Сото в результаті аналізу виявив три види тіньової економіки; дослідження щодо окремих проблем фінансової політики у напрямі детінізації фінансових потоків виконували також: С. Бейкер, Б. Вейсрод, М. Герке, Ф. Каган, О. Каліберд, О. Кауфман, Д. Кловланд, О. Танзі, Е. Фейг, І. Фішер, В. Шефер, Ф. Шнайдер.

Вагомий внесок у розвиток засад фінансової політики в напрямі детінізації економіки здійснили вітчизняні науковці: З. Варналій, В. Геєць, Є. Іонін, Ю. Кіржецький, М. Крупка, Ю. Наконечна, О. Осипов, С. Панчишин, Ю. Пасічник, В. Плиса, І. Пригожин, І. Туркевич, О. Турчинов, К. Улибін, В. Франчук та інші.

У результаті виконаного аналізу наукового доробку вітчизняних і зарубіжних науковців зроблено висновок, що окремі проблеми, пов'язані з теоретичними та практичними аспектами запобігання тінзації фінансових потоків залишаються

невирішеними, тому формування ефективної фінансової політики щодо детінізації на нинішньому етапі є актуальним завданням.

Обґрунтовано, що вітчизняна фінансова політика держави щодо запобігання тінізації повинна включати такі напрями: детінізація в банківському секторі, сфері зовнішньої торгівлі, суб'єктів господарювання; зниження рівня корумпованості в органах державної влади; впровадження дієвого механізму запобігання відмиванню «брудних грошей». Але в сучасних реаліях зменшення обсягів тінізації здійснюється надто повільно, тому доцільно сформувати ефективну фінансову політику щодо запобігання тінізації фінансових потоків.

Високий рівень тінізації фінансових потоків в Україні, відсутність ґрунтовних досліджень щодо окремих напрямів тінізації в умовах євроінтеграційних процесів в Україні зумовили вибір теми дисертаційної роботи, мету, завдання та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з програмами науково-дослідних робіт кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, де окремі її підрозділи є складовими науково-дослідної держбюджетної теми «Економічні основи модернізації регіональних господарських комплексів в інвестиційно-інноваційному напрямі» (номер державної реєстрації № 0112U1704, довідка про впровадження №2068/01-10.02 від 05.12.2014 р.), в межах якої автором обґрунтовано шляхи наповнення бюджетів всіх рівнів за рахунок зменшення рівня тіньових фінансових потоків.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення реалізації фінансової політики держави для ефективної протидії тінізації фінансових потоків.

У роботі для досягнення мети поставлено такі завдання:

розкрити специфіку фінансової політики держави в умовах тінізації економіки;

охарактеризувати етапи формування зарубіжних і вітчизняних тіньових фінансових потоків;

удосконалити класифікацію методів оцінювання обсягів тіньової економіки з урахуванням державного і місцевого рівнів їх застосування;

проаналізувати досконалість інструментів фінансової політики зарубіжних країн щодо детінізації фінансових потоків;

оцінити ефективність діяльності адміністративних структур щодо детінізації економіки;

з'ясувати прагматику фінансової складової нормативно-правової бази щодо детінізації економіки;

охарактеризувати доміанти фінансової політики держави щодо зменшення обсягів тіньових потоків;

визначити сучасну сутність та запропонувати напрями удосконалення фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей»;

запропонувати комплексну методику, основою якої буде оцінка обсягів тіньових фінансових потоків;

розробити рекомендації щодо імплементації міжнародного досвіду детінізації економіки у фінансовій сфері в контексті євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є фінансова політика держави в умовах тінізації економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних засад фінансової політики держави у забезпеченні детінізації економіки України.

Методи дослідження. При виконанні дослідження використано такі методи: системний (при дослідженні класифікацій оцінки рівня тіньової економіки та аналізі діяльності адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків в Україні); статистичний та порівняння (при здійсненні оцінки ефективності чинної Методики розрахунку рівня тіньової економіки в Україні, а також при дослідженні можливості імплементації зарубіжного досвіду детінізації фінансових потоків в Україні); історичний (при формуванні етапів розвитку тіньової економіки); економіко-математичного моделювання (при розробці моделі підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків в Україні; розрахунку коефіцієнта тінізації валової доданої вартості у сфері готельно-ресторанного бізнесу; обґрунтуванні напрямів фінансової політики держави, спрямованої на зменшення обсягів тіньових фінансових потоків та формуванні механізму запобігання відмиванню «брудних грошей»); експертних оцінок (при дослідженні ефективності чинної Методики розрахунку рівня тіньової економіки в Україні).

Інформаційною базою дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних науковців, нормативно-правова база України та західних держав щодо детінізації фінансових потоків, офіційна звітність Державної служби статистики України, періодичні видання, публікації у фахових виданнях та загальнодоступні інформаційні ресурси Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної фіскальної служби України, Європарламенту та Європолу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних аспектів тінізації, розробці – механізму протидії відмиванню «брудних грошей» та структурної моделі підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків.

Найважливіші результати дослідження, які визначають його новизну, полягають у такому:

удосконалено:

понятійний апарат фінансової науки, зокрема подано визначення поняття фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей», який відображає його сутність та вказує на рівні його функціонування, є складовою фінансового механізму держави і має на меті контроль за відмиванням «брудних грошей» та функціонує на всіх рівнях фінансової системи і направлений на протидію тінізації фінансових потоків;

наукові підходи щодо оцінювання обсягів тіньової економіки, в результаті чого запропоновано класифікацію методів оцінювання обсягів тіньової економіки,

яка включає 44 методи, які об'єднано в шість груп та виокремлено за рівнями застосування, що, на відміну від існуючих, дозволить визначити їх використання на різних рівнях (державному, місцевому). В межах запропонованої класифікації виокремлено в межах кожної групи універсальні методи, які можуть одночасно бути застосовуваними при оцінці рівня тіньової економіки на державному і місцевому рівні, що дозволить обрати оптимальний;

методику розрахунку рівня тіньової економіки в Україні, яка є комплексною і враховує додаткові параметри тінізації, зокрема показники корупції та проценту тінізації ринку праці і доповнює офіційну Методику експертними методами і, на відміну від існуючих методик, дозволяє повніше врахувати чинники тіньових потоків. Запропонована методика доведена до рівня практичного застосування у сфері готельно-ресторанного бізнесу, що дало змогу порівняти її з іншими та виявити її переваги;

науково-теоретичні підходи до підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо забезпечення детінізації фінансових потоків на загальнодержавному рівні в Україні за рахунок структурних змін в управлінському апараті та залучення громадськості. Це дозволить громадськості контролювати діяльність державних структур, залучати незалежних експертів, зменшити кількість державних службовців;

напрями реалізації фінансової політики держави щодо зменшення обсягів тіньових фінансових потоків, зокрема її доміанти, які включають: вдосконалення нормативно-правової детінізаційної бази, економічних норм, нормативів, санкцій за тінізаційну діяльність, створення структур на місцевому рівні щодо протидії тінізації економіки, що дозволить підвищити рівень боротьби з тінізацією фінансових потоків та корупцією;

науково-методичний підхід щодо напрямів удосконалення механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» в Україні який, ґрунтуючись на науково-обґрунтованих засадах, враховує сучасний стан вітчизняної економіки, спрямований на протидію тіньовим схемам і, на відміну від існуючих, враховує додаткові параметри, що впливають на тінізацію економіки, базується на закордонному досвіді, включає пост-аудит на митниці та розрахований на поступову комплексну імплементацію з приведенням національної системи боротьби з відмиванням «брудних грошей» у відповідність до міжнародних стандартів;

набули подальшого розвитку:

періодизація етапів тіньової економіки у світі та Україні, яка враховує, на відміну від існуючих, не лише основні етапи розвитку тінізації фінансових потоків, але і їх особливості від виникнення і до сучасності, що дозволяє підвищити ефективність виявлення та розробки дієвих методів детінізації фінансових ресурсів;

рекомендації щодо імплементації у вітчизняну практику інструментів фінансової політики по боротьбі з тінізацією фінансових потоків за сферами впровадження: адміністративно-правовою, банківською і податковою, що дасть змогу наблизити рівень вітчизняної фінансової політики держави до міжнародної у сфері детінізації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні: рекомендацій запобігання відмиванню «брудних грошей», орієнтованих на сучасний стан економіки України з врахуванням закордонного досвіду з метою приведення національної системи боротьби з відмиванням «брудних грошей» у відповідність до міжнародних стандартів; імплементації у вітчизняні реалії стандартів міжнародних організацій, зокрема методів та форм боротьби з тінзацією фінансових потоків за сферами впровадження – адміністративно-правовою, банківською і податковою, що дає змогу адаптувати вітчизняну фінансову політику держави, спрямовану на боротьбу з тінзацією фінансових потоків в Україні у відповідності до міжнародної практики.

Окремі результати дисертаційного дослідження та практичні рекомендації впроваджено в навчальний процес кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету при викладанні таких дисциплін: «Фінанси», «Гроші і кредит» (довідка про впровадження № 201/01-10.02 від 10.02.2015 р.), в діяльність Громадської організації «По боротьбі з корупцією та незаконною діяльністю» (довідка про впровадження № 798/1 від 05.03.2015 р.), в діяльність осередку Сумської області Міжнародного комітету сприяння боротьбі з корупцією та тіншовою економікою (довідка про впровадження № 8-15 від 03.03.2015 р.), в діяльність Департаменту економічного розвитку і торгівлі Черкаської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 415/01 від 06.05.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. У дисертаційній роботі викладено авторський підхід до теоретичного обґрунтування фінансової політики держави у протидії тінзації економіки в Україні; розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму протидії відмиванню «брудних грошей»; запропоновано методіку розрахунку рівня тіншової економіки в Україні; сформовано етапи періодизації тіншової економіки в Україні; удосконалено механізм запобігання відмиванню «брудних грошей» в Україні, а також обґрунтовано структурну модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків в Україні.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи апробовано з подальшим обговоренням на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема на Круглому столі Науково-дослідного інституту фінансового права (м. Ірпінь, 2012), «Актуальні проблеми фінансової системи України» (м. Черкаси, 2013), «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теорія та практика» (м. Київ, 2013), «Проблеми сучасної економіки» (м. Донецьк, 2013), «Сучасні аспекти розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів» (м. Львів, 2013), «Проблеми ринку та розвитку регіонів країн СНД» (м. Дніпропетровськ, 2013), «Актуальні проблеми фінансової системи України» (м. Черкаси, 2014), «Економіка і управління: проблеми науки і практики» (м. Нюрнберг, Німеччина, 2014), «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління» (м. Таунтон, США, 2015), «Стан, проблеми та перспективи розвитку національної економіки» (м. Одеса, 2015), «Актуальні питання економічних наук» (м. Київ, 2015), «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство» (м. Львів, 2015).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 24 наукових праць загальним обсягом 9,35 д.а., з них: основний зміст дисертації відображають підрозділи у 2 колективних зарубіжних монографіях, загальним обсягом 1,47 д.а.; 12 статей, з них – 4 зарубіжні статті (з них 2 входить до науко метричної бази РІНЦ) і 1 вітчизняна стаття (входить до науко метричних баз РІНЦ і Scopus) загальним обсягом 2,3 д.а.; 7 статей у фахових наукових виданнях та 10 тез доповідей загальним обсягом 5,58 д.а. Всі публікації одноосібні.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота містить 13 таблиць, 18 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел займає 23 сторінки і містить 237 найменувань. Основний зміст роботи викладено на 176 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет та методи дослідження, обґрунтовано елементи наукової новизни, розроблено практичні рекомендації.

У першому розділі «**Теоретичні основи фінансової політики держави в детінізації економіки України**» виявлено характерні риси тінізації економіки в зарубіжних країнах світу, СРСР та Україні; на основі оцінок тінізації розроблено відповідні етапи періодизації тіншової економіки для цих країн; з'ясовано сутність та особливості інструментів фінансової політики щодо детінізації економіки у Великобританії, Канаді, Німеччині, Франції та США.

У результаті досліджень було виявлено, що в країнах Європи рівень тіншової економіки складає 7-14%, в той час як в Україні за останні роки він досяг 50-60%, тому проблема детінізації економіки є важливим завданням у сучасних умовах.

Обґрунтовано періодизацію етапів тінізації фінансових потоків для зарубіжних країн світу, яка складається з семи етапів: здійснення недозволеної діяльності та ухиляння від сплати державних зборів (тривав до IX–XI ст. до н.е.) – головною рисою є заборони на окремі види господарської діяльності; монетарне фальшування (VIII ст. до н.е. – XV ст. н.е.); корупція та махінації з державним майном (XVI ст. – перша половина XIX ст.) – характерні ухиляння від сплати податків, високий рівень хабарництва, розкрадання державного майна; активізація корупційних ланцюгів у сфері торгівлі, міжнародний аспект (друга половина XIX – початок XX ст.) – відбувався розвиток корупційних ланцюгів, що унеможлилював контроль за капіталооборотом та його оподаткуванням між державою та її колоніями, труднощі (недооподаткування та подвійне оподаткування) компаній, що вийшли на міжнародний ринок за рахунок недосконалих механізмів контролю, контрабанда, для США підпільне виготовлення алкоголю, гангстерство; надмірна тінізація фінансових потоків (1940 – 1980 рр.) – відбувалось масове розкрадання майна, недостатня діяльність податкових органів, ведення «чорної» бухгалтерії; відмивання «брудних грошей» через офшорні центри (1980 – 2000 рр.) – початок діяльності офшорних зон та відмивання через них «брудних грошей»; розвиток економічної кіберзлочинності (2000-ні рр. – нинішній етап) – розповсюдження набули злочини, пов'язані із «електронними грошима», відбулись перехід до

електронної фінансової звітності та поява нових способів тінізації, пов'язаних із цим.

Також запропоновано періодизацію часів СРСР, яка складається з трьох етапів.

Періодизацію тіньових фінансових потоків для України відображено в табл. 1.

Таблиця 1.

Періодизація тіньових фінансових потоків для України

№	Етап	Характерні ознаки
1.	Неконтрольоване нагромадження тіньового капіталу (1990 – 1993 рр.)	недосконалий контроль з боку органів державної влади за тіньовими потоками, розквіт бандитизму та «чорних ринків»
2.	Вихід тіньових потоків на міжнародний рівень (1994 – 1997 рр.)	масове виведення тіньового капіталу за кордон
3.	Різке скорочення обсягів тіньових потоків (1998 – 2002 рр.)	скорочення обсягів тіньових потоків завдяки прийняттю вимог FATF
4.	2002 – нинішній етап – у зв'язку з інтеграційними процесами на даному етапі періодизація збігається із світовою.	

Джерело: запропоновано автором

Запропоновані періодизації розвитку тіньової економіки відрізняються від існуючих комплексністю, а також тим, що вони охоплюють історію розвитку тінізації економіки, базуються на характерних рисах, притаманних для кожного окремого етапу в світі, Радянському Союзі та Україні, є структурованими, що дає змогу оцінити особливості розвитку тіньової економіки та допоможе при розробці заходів детінізації фінансових потоків.

Для Великобританії, Канади, Німеччини, Франції та США виявлено характерні інструменти фінансової політики щодо детінізації фінансових потоків за сферами застосування.

У другому розділі «**Оцінка ефективності інструментів фінансової політики держави в детінізації економіки України**» здійснено аналіз методів оцінки рівня тіньової економіки та запропоновано наукові підходи щодо оцінювання її обсягів; удосконалено офіційну Методику розрахунку рівня тіньової економіки та запропоновано коефіцієнт тінізації валової доданої вартості у сфері готельно-ресторанного бізнесу; здійснено аналіз ефективності роботи адміністративних структур щодо детінізації економіки і запропоновано науково-теоретичні підходи до підвищення ефективності їх діяльності; оцінено досконалість нормативно-правової бази щодо детінізації економіки в Україні.

З'ясовано досконалість методів оцінки обсягів тіньової економіки, що застосовуються фахівцями державних структур та незалежними експертами. Виявлено, що діючі методи фахівцями було об'єднано в офіційну Методику оцінки рівня тіньової економіки та запроваджено її Наказом Міністерства економіки №123 «Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки» від 18.02.2009 р. Її недосконалість полягає в тому, що вона не дозволяє оцінити всі чинники тінізації. Доведено, що експертні методи також мають недоліки, оскільки їм не вистачає даних державної статистики. Це актуалізує проблему вдосконалення методики розрахунку рівня тіньової економіки. Тому було запропоновано взяти за основу офіційну Методику та доповнити її експертними

методами. В запропонованій методиці рівень тіньової економіки обчислюється за формулою 1.

$$T_{EK} = \frac{T_{BH_PT_{t_0}} + T_{\phi y_{t_0}} + T_{MM_{t_0}} + T_{Et(t_0)} + K_{T_0} + T_{FS_0}}{6} + T_{K_0} + T_{SL_0}, \quad (1)$$

де: T_{EK} – рівень тіньової економіки в періоді, що аналізується за вдосконаленою методикою оцінки, %, $0\% < T_{EK} < 100\%$;

$T_{BH_PT_{t_0}}$ – рівень тіньової економіки, розрахований за методом «витрати населення – роздрібний товарооборот» у періоді, що аналізується, %;

$T_{\phi y_{t_0}}$ – обчислення рівня тіньової економіки за фінансовим методом (прихованих доходів) підприємств у країні в цілому в періоді, що аналізується, %;

$T_{MM_{t_0}}$ – рівень тіньової економіки за модифікованим методом Гутмана у періоді, що аналізується, %;

$T_{Et(t_0)}$ – рівень тіньової економіки за електричним методом в періоді, що аналізується, %;

K_{T_0} – обчислення рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств, %;

T_{FS_0} – експертна оцінка, розрахована за методикою Ф. Шнайдера, %;

T_{K_0} – процент корупції у ВВП у базовому році;

T_{SL_0} – процент тінізації ринку праці, «зарплата в конвертах» у базовому році.

У результаті розрахунків за формулою 1 було виявлено, що рівень тіньової економіки в Україні в 2012 р. становив 51,31% ВВП. Отриманий результат близький до відповідних показників, розрахованих за методикою Ф. Шнайдера, методом збитковості підприємств, електричним і фінансовим методами, модифікованим методом Гутмана та методом «витрати населення-роздрібний товарооборот», отже є оптимальним.

Результати аналізу засвідчили, що у сфері будівництва, готельно-ресторанного бізнесу та туризму рівень тінізації вищий. Саме тому як доповнення до методики розрахунку рівня тіньової економіки для однієї з таких сфер – готельно-ресторанного бізнесу, запропоновано коефіцієнт тінізації валової доданої вартості для цієї сфери:

$$T = \frac{X_r - X_f}{X_r} = 1 - \frac{X_f}{X_r}, \quad (2)$$

де: T – коефіцієнт тінізації валової доданої вартості (у %) в сфері готельно-ресторанного бізнесу, $0 < T < 1$;

X_r – розмір реального ВВП (грн.);

X_f – розмір фактичного ВВП (грн.).

Використовуючи запропонований коефіцієнт, було розраховано рівні тінізації для сфери готельно-ресторанного бізнесу за 2012, 2013 та 2014 рр. Найвищим був рівень тінізації у 2014 р. – 83,34%, що зумовлено розбалансованістю економічної і соціальної системи, а також зменшенням рівня контролю з боку органів державної влади.

У результаті аналізу класифікацій методів оцінки рівня тіньової економіки було виявлено, що існуючі не сприяють повноті оцінки можливостей їх

застосування, оскільки не вказують на можливі рівні застосування тих чи інших методів, що унеможлиблює вибір того чи іншого методу для певної структури чи підрозділу. З метою усунення недоліків існуючих класифікацій рівнів тіньової економіки, запропоновано класифікувати сорок чотири методи, поділяючи їх за рівнями використання на методи державного та місцевого застосування, які включають шість груп: соціологічну, статистичну, монетарну, структурну, економіко-правову, спеціальну, що дозволить розрахувати реальний показник тінзації фінансових потоків.

На відміну від існуючих класифікацій методів оцінки обсягів тіньової економіки, запропонована є більш повною, чітко структурованою, а також передбачає рівні застосування методів оцінки тінзації та ґрунтується на вітчизняних статистичних даних, що дасть змогу оцінити особливості, місце та можливості застосування кожного методу, а отже сприятиме розробці нових методів оцінки обсягів тіньової економіки. Вона рекомендується як доповнення до класифікації, офіційно прийнятої в державі, хоча може бути застосованою і як самостійна.

З'ясовано, що ефективність контролю державними структурами за рівнем детінізації економіки України є складним і стратегічно важливим завданням. Тіньові фінансові потоки формуються не лише в комерційній сфері, але й серед органів державної влади та складових самого фінансового механізму, що свідчить про недосконалість діяльності адміністративних структур у сфері детінізації фінансових потоків. Отже, необхідною є розробка ефективних важелів впливу на тіньовий сектор економіки, тому запропоновано модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків (рис. 1).

Запропонована модель реалізується на загальнодержавному рівні в результаті об'єднання Державної фінансової інспекції України, Антимонопольного комітету України, Антикорупційного бюро України та Державної служби фінансового моніторингу України в якості підрозділів у Департамент фінансового контролю як центральний орган державної виконавчої влади в структурі Кабінету Міністрів України з підрозділами, які функціонуватимуть на місцевому рівні та створення Комітету по боротьбі з тіньовими потоками і корупцією у Верховній Раді України з елементами незалежного фінансового контролю. Комітет буде мати вплив на прийняття рішень Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України, а також здійснюватиме фінансовий контроль за діяльністю державних адміністративних контролюючих органів, що забезпечить тісний взаємозв'язок між ними.

Створення такого Комітету зумовлене тим, що у вітчизняних реаліях, як показала практика, є доцільним здійснення подвійного контролю за державними виконавчими контролюючими структурами.

Запропоноване скорочення кількості державних служб збігається з напрямками реформування економіки, проголошеними Президентом України.

У результаті зменшення чисельності адміністративних структур, беручи до уваги витрати Державного бюджету України на 2015 р., розрахована економія бюджетних ресурсів може скласти орієнтовно 230 млн. грн.

МОДЕЛЬ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТРУКТУР ЩОДО ДЕТІНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ

- ТФП (тіньові фінансові потоки):
- 1 – між КБ і підприємствами;
 - 2 – між підприємствами і корпораціями, організаціями;
 - 3 – між КБ і корпораціями, організаціями;
 - 4 – між КБ, підприємствами і організаціями та управлінською підсистемою виконавчої сфери;
 - 5 – між КБ, підприємствами і організаціями та ВРУ, Кабміном, СБУ, МВС, Генпрокуратурою;
 - 6 – між ВРУ, Кабміном, СБУ, МВС, Генпрокуратурою та управлінською підсистемою виконавчої сфери;
 - 7 – між зовнішнім середовищем і управлінською підсистемою виконавчої сфери;
 - 8 – між зовнішнім середовищем і ВРУ, Кабміном, СБУ, МВС, Генпрокуратурою;
 - 9 – між КБ, корпораціями, організаціями і зовнішнім середовищем;
 - 10-18 – між структурами, що входять до складу управлінської підсистеми виконавчої сфери.
- [] – запропоновано
- – тіньові фінансові потоки
- ⋯→ – співпраця з іншими організаціями
- - -> – контроль, що здійснює Комітет по боротьбі з тіньовими потоками і корупцією за тіньовими фінансовими потоками

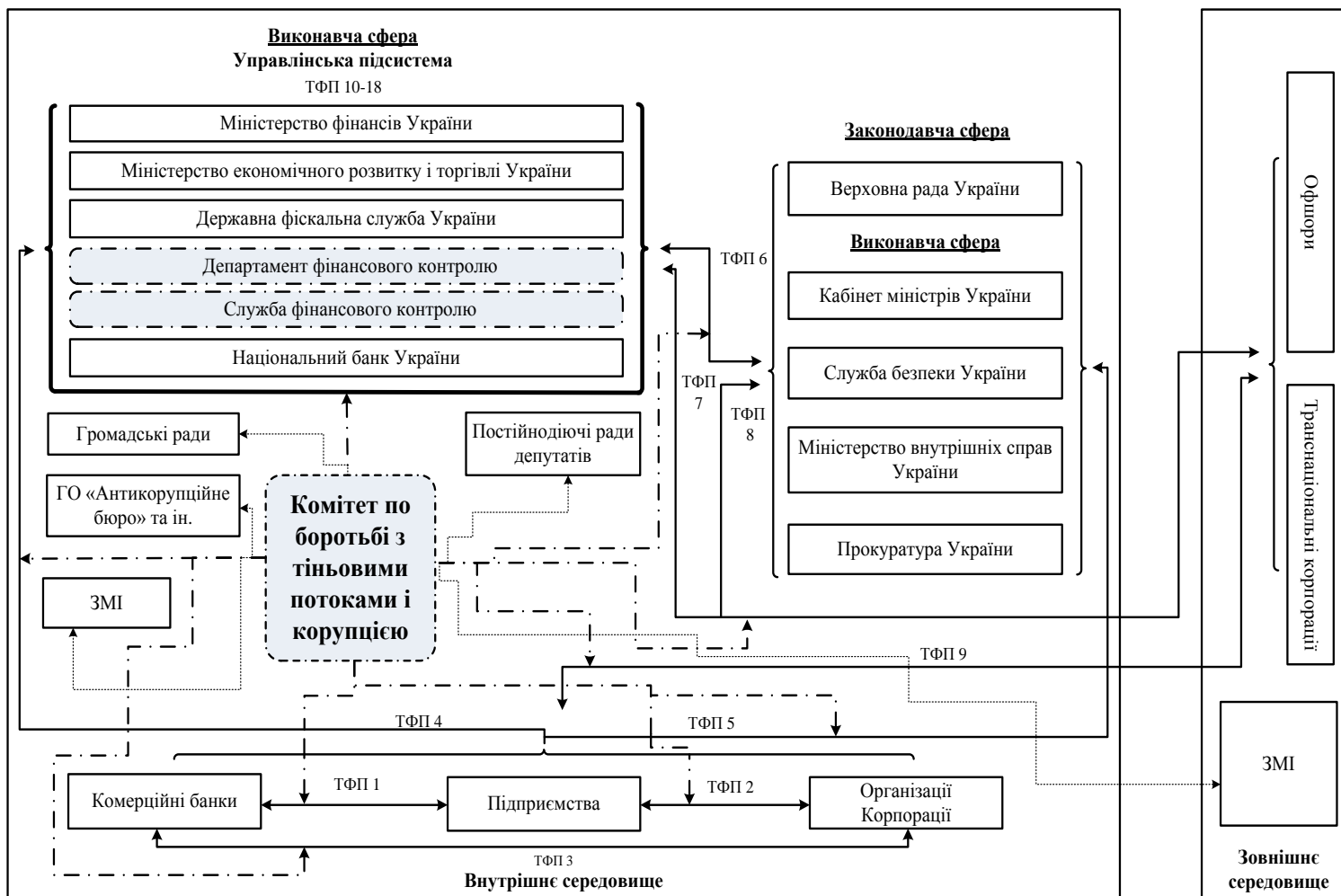

Рис. 1. Модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків

Було виявлено, що нормативно-правова база є недосконалою в напрямі діяльності державних структур, оскільки контроль за тіншовими потоками має низьку ефективність, тому запропоновано відповідні рекомендації.

У третьому розділі **«Удосконалення напрямів фінансової політики в легалізації тіншової економіки України»** запропоновано доміняти фінансової політики держави для удосконалення напрямів реалізації фінансової політики держави щодо зменшення обсягів тіншових фінансових потоків; розроблено науково-методичні підходи функціонування фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей»; подано визначення поняття фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей»; з'ясовано особливості міжнародного досвіду детінізації економіки в фінансовій сфері та запропоновано рекомендації щодо його імплементації у контексті євроінтеграційних процесів.

Доведено, що недоліком нинішньої фінансової політики щодо боротьби з тіншовою економікою є відсутність на місцевому рівні єдиного спеціалізованого органу щодо детінізації фінансових потоків та корупції, тому запропоновано створити Службу фінансового контролю при регіональних радах депутатів, яка включатиме до свого складу депутатів місцевих рад і забезпечуватиметься державним фінансуванням. Служба сприятиме вирішенню проблем тінізації фінансових потоків та корупції. На відміну від сучасної організації контролю і протидії тінізації фінансових потоків та корупції на місцевому рівні, це дасть змогу не лише зосередити всі важелі управління в одній структурі, але й сприятиме кращій координації детінізаційних заходів. Структурну модель запропонованої Служби зображено на рис. 2.

Обґрунтовано поняття фінансового механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» із визначенням, що це складова фінансового механізму держави, яка має на меті контроль за відмиванням «брудних» грошей та функціонує на всіх рівнях фінансової системи і направлена на протидію тінізації фінансових потоків.

Виявлено, що вагомим завданням фінансової політики є вдосконалення чинного механізму протидії відмиванню «брудних грошей» в Україні з огляду на численні факти тінізації економіки і корупції в Україні та, ґрунтуючись на їх аналізі, розроблено і запропоновано науково-методичні підходи функціонування механізму протидії відмиванню «брудних грошей» (рис. 3.).

Цей механізм ґрунтується на врахуванні закордонного досвіду, дозволяє підвищити ефективність боротьби з відмиванням «брудних» грошей. Він є ефективним у сучасних умовах, оскільки відповідає вимогам міжнародного законодавства, що важливо в умовах євроінтеграційних процесів. Також він пристосований до українських особливостей у фінансовій, законодавчій сфері та до вітчизняних особливостей відмивання «брудних грошей», забезпечує реалізацію пост-аудиту на митному кордоні України, що є додатковим антитінізаційним заходом. Спираючись на зарубіжний та вітчизняний досвід, запропонований механізм допомагає запобігати недолікам, які є в чинному механізмі в перманентному режимі.

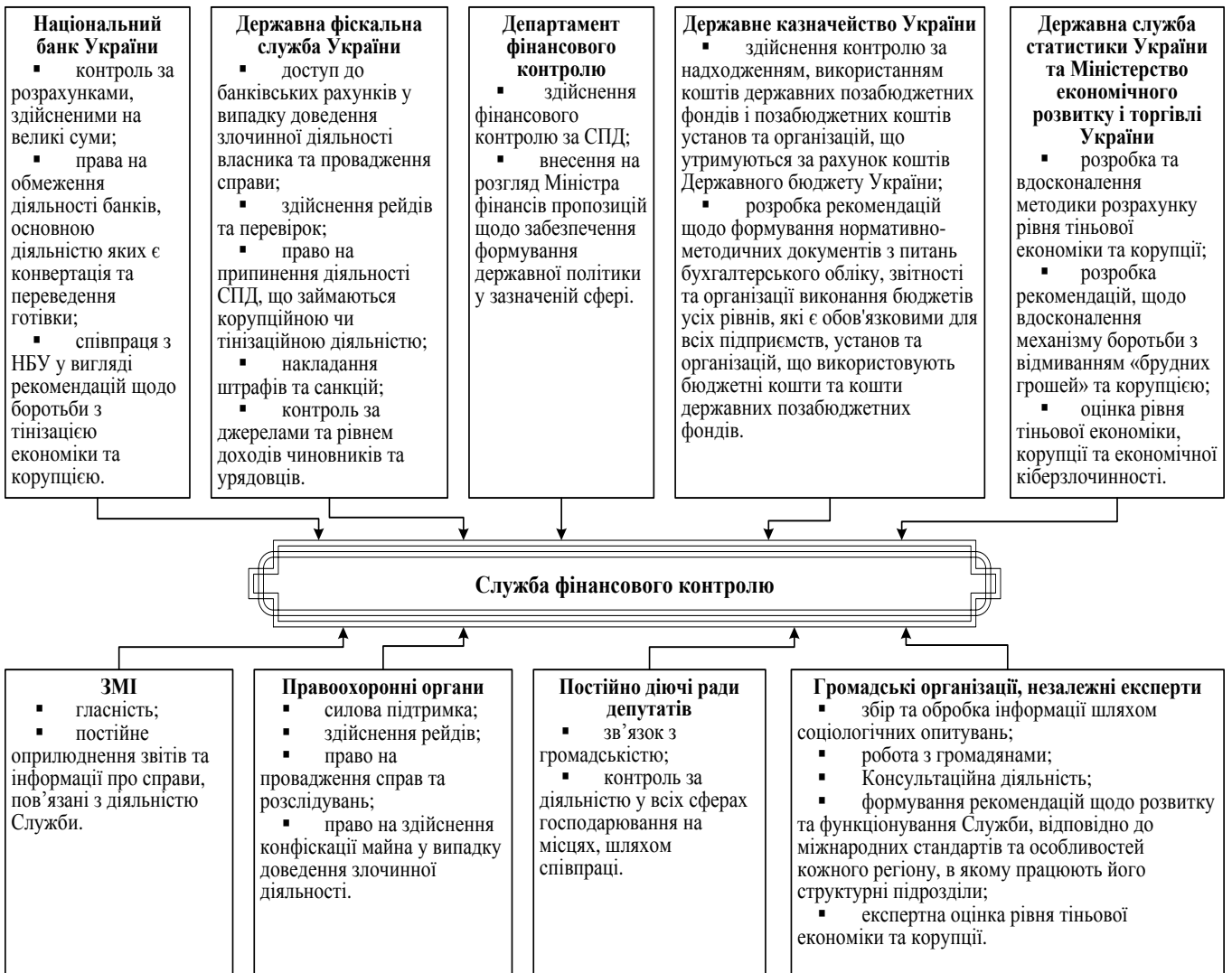

Рис. 2. Структурна модель Служби фінансового контролю

Враховуючи євроінтеграційні бажання України, актуальним в сучасних умовах є приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм, зокрема і детінізаційного.

У результаті дослідження було з'ясовано, які елементи зарубіжного досвіду боротьби з тіннізацією і корупцією доцільно імплементувати у вітчизняні реалії за такими сферами застосування:

адміністративно-правова: створення Служби фінансового контролю; введення бінарної відповідальності за давання хабара; впровадження санкцій для підприємств, що застосовують нелегальну працю; контроль за коштами партій, витраченими на виборчу кампанію, заборона фінансування діяльності партій фізичними особами; підвищення рівня санкцій за тіннізаційну діяльність; обмеження вартості подарунків урядовцям, посилений контроль за ними; оприлюднення всіх вагомих фактів економічних злочинів; підвищення фінансової освіченості населення; впровадження нормативного акту щодо протидії тіншовим фінансовим потокам; впровадження Антикорупційного кодексу та нормативно-правової бази щодо економічної кіберзлочинності; підвищення відповідальності органів влади за корупцію;

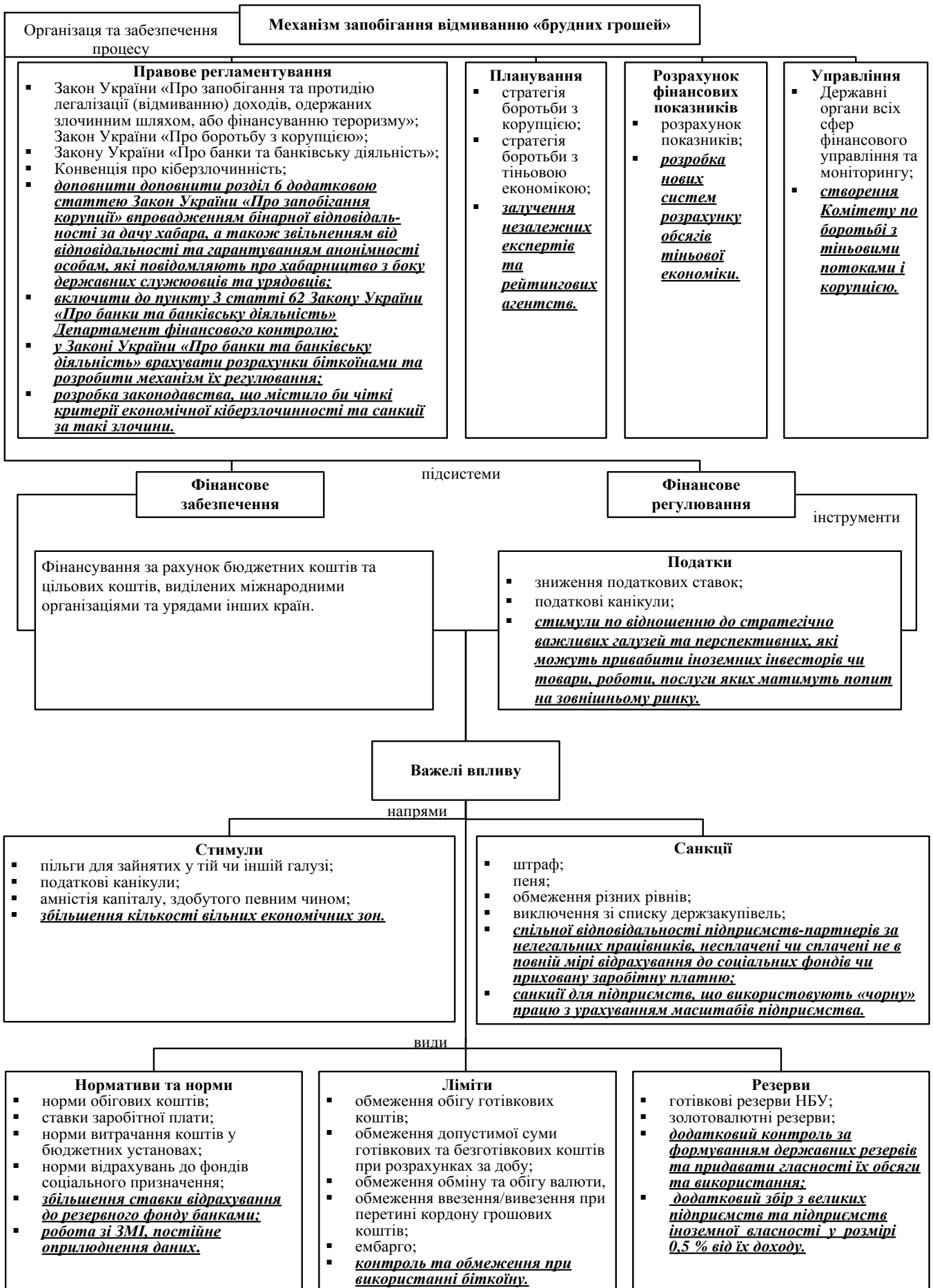

Рис. 3. Удосконалений механізм запобігання відмиванню «брудних грошей»

податкова: впровадження спільної відповідальності підприємств-партнерів за нелегальних працівників, несплачені чи сплачені не повністю відрахування до соціальних фондів чи приховану заробітну платню;

банківська: внесення до п. 3 ст. 62 Закону України «Про банки та банківську діяльність» Департаменту фінансового контролю; удосконалення захисту пластикових карток чіпами; дотримання вимог, передбачених FATF для банківської сфери.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі викладено теоретичні узагальнення щодо формування та сформульовано науково обґрунтовані пропозиції до реформування фінансової політики держави у протидії тінізації економіки України. За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. Доведено, що для розробки ефективних заходів боротьби з тінізацією фінансових потоків необхідною є періодизація етапів тіньової економіки для країн світу, СРСР та України, яка є комплексною та побудованою на узагальненні поглядів науковців і враховує, на відміну від існуючих, не лише основні етапи розвитку тінізації фінансових потоків, але і особливості та характерні риси від їх виникнення і до сучасності. В результаті аналізу еволюції та характерних рис тінізації запропоновано такі класифікації для країн світу, СРСР та України.

2. Проаналізовано методи оцінки обсягу тіньової економіки в результаті чого виявлено, що жоден метод не є універсальним до умов України. Беручи до уваги недосконалість існуючих класифікацій, запропоновано удосконалену класифікацію методів оцінки обсягів тінізації економіки, яка об'єднує 44 методи і дає змогу визначити рівні їх використання: державний та місцевий, що дозволяє обрати оптимальний метод для оцінки обсягів тінізації.

3. Виявлено, що діючі методи оцінки тіньової економіки не можуть достовірно визначити обсяг тінізації, оскільки вхідною інформацією для розрахунку рівня тіньової економіки за офіційною Методикою, яку було затверджено Наказом Міністерства економіки №123 «Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки» від 18.02.2009 р., є статистична звітність зареєстрованих суб'єктів господарювання. Проте вона є недосконалою, оскільки методи офіційної оцінки рівня тіньової економіки ґрунтуються на державній статистиці, що враховує лише дані, подані підприємцями та фізичними особами і не дозволяє врахувати тінізацію шляхом корупційних діянь, доходів, отриманих внаслідок стихійної торгівлі, незареєстрованої здачі в оренду рухомого і нерухомого майна, надання без ліцензій та реєстрації певних послуг, зокрема ремонтних робіт, та ін., що складає значний процент тінізації. Експертні методи в чистому вигляді також не можуть бути ефективно застосованими в українських реаліях. Вони використовують дані, отримані внаслідок соціологічних досліджень, тобто дають змогу оцінити невраховані офіційною Методикою напрями тінізації, але при цьому експерти не мають повного доступу до державної статистики, що призводить до того, що великий масив даних залишається неохопленим. У зв'язку з цим значний інформаційний блок не враховується як при оцінці рівня тіньової економіки за

офіційною Методикою, так і за допомогою експертних методів. Тому для оцінки обсягів тінзації було запропоновано вдосконалену комплексну методику, яка ґрунтується на офіційній Методиці та враховує елементи експертних методів, а також коефіцієнт тінзації валової доданої вартості у сфері готельно-ресторанного бізнесу і дозволяє більш точно і якісно оцінити реальний рівень тінзації. В результаті застосування запропонованого коефіцієнту було визначено, що рівень тінзації в 2014 р. у сфері готельно-ресторанного бізнесу становив 83,34%. Запропонована методика доведена до рівня практичного застосування.

4. Запропоновано систему загальнодержавного та громадського контролю за тіншовими потоками та корупційними схемами з оцінкою ефективності діяльності адміністративних структур, яка ґрунтується на принципово нових засадах: поєднанні державних структур і діяльності громадськості, щодо нинішнього етапу не реалізовувалось. У зв'язку з євроінтеграційними процесами реалізація такої системи є доцільною, оскільки в зарубіжних країнах є досвід створення організацій, що працюють за таким принципом, зокрема Департамент внутрішніх розслідувань у Німеччині. У результаті аналізу діяльності загальнодержавних адміністративних структур було виявлено, що їх робота є неефективною, тому запропоновано на загальнодержавному рівні структурну модель підвищення ефективності діяльності адміністративних структур щодо детінізації фінансових потоків України. Вона реалізується шляхом об'єднання Антимонопольного комітету, Антикорупційного бюро, Державної фінансової інспекції та Державної служби фінансового моніторингу в якості підрозділів у Департамент фінансового контролю – центрального органу виконавчої влади в структурі Кабміну Міністрів України, який має підрозділи на місцевому рівні, а також створенням Комітету по боротьбі з тіншовими потоками і корупцією у Верховній Раді України, який співпрацює з громадськістю та має вплив на прийняття рішень Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України. Його завданням є контроль за діяльністю державних адміністративних контролюючих органів із метою уникнення тінзації та запобігання корупційним діянням в їх структурі.

5. Обґрунтовано необхідність удосконалення напрямів фінансової політики держави, спрямованої на зменшення обсягів тіншових фінансових потоків, зокрема її домінанти, які включають: нормативно-правову базу щодо детінізації, економічні норми, нормативи, санкції за тінзаційну діяльність, функціонування на місцевому рівні спеціалізованої організації щодо протидії тінзації економіки, з огляду на її недосконалість. Запропоновано підвищити її ефективність завдяки заснуванню Служби фінансового контролю при регіональних радах депутатів із державним фінансуванням, яка діятиме на місцевому рівні та включатиме до свого складу депутатів місцевих рад. До складу Служби за необхідності можуть залучатись фахівці різних сфер і незалежні експерти, що дозволяє підвищити ефективність боротьби з тінзацією фінансових потоків та корупцією, а також знизити затрати часу і коштів на адміністрування.

6. Доведено, що механізм запобігання відмиванню «брудних грошей» в Україні є неефективним з огляду на численні факти тінзації економіки і корупції в Україні. Беручи до уваги його недосконалість, запропоновано напрями

удосконалення механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» із врахуванням додаткових параметрів, що впливають на тінізацію економіки, закордонного досвіду, що забезпечує підвищення ефективності боротьби з відмиванням «брудних» грошей та сприяє попередженню нових методів легалізації тіньового капіталу.

7. З'ясовано специфіку фінансової політики держави в умовах тінізації економіки. Зокрема виявлено, що для України вона зумовлена ознаками тінізації: формується за умов відсутності дієвих важелів боротьби з тіньовими схемами з боку владних структур; використання державного майна і службового становища посадовцями для отримання неофіційного приватного доходу; розгалужена система пільг та субсидій; відсутність чіткої межі між офіційною і тіньовою діяльністю; корумпованість державних службовців; службові зловживання; «співпраця» державних службовців з тіньовими структурами; недосконала законодавча база.

8. Доведено, що імплементація зарубіжного досвіду щодо детінізації фінансових потоків, зокрема інструментів фінансової політики, є актуальною в сучасних умовах. Розроблено рекомендації щодо його імплементації у вітчизняну практику за сферами: адміністративно-правовою, банківською та податковою.

Впровадження зазначених пропозицій дасть змогу підвищити ефективність детінізації фінансових потоків в Україні за рахунок потрібного контролю із залученням громадськості, що сприятиме формуванню ефективної фінансової політики держави в детінізації економіки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективні монографії

1. Zadvornykh S.S. Implementation of the international experience of dealing with the shadow economy in Ukraine // Financial policy in the age of globalization // edited by Doctor of Economic Sciences, Professor, Academy of Economic Sciences of Ukraine Yu. V. Pasichnyk. – Viena (Austria): "East West" Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – P. 154-174.

2. Zadvornykh S.S. Die Erfahrung der Korruptionsbekämpfung in den europäischen Ländern // Sozial-wirtschaftliche Transformationen in den europäischen Ländern // bearbeitet von Doktor der Wirtschaftlichen Wissenschaften, Professor, Akademiker der Akademie der Wirtschaftlichen Wissenschaften der Ukraine Yu. V. Pasichnyk. – Nürnberg (Deutschland), 2014. – S. 269-285.

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Задворних С.С. Періодизація тіньової економіки в Україні від часів СРСР до сучасності / С.С. Задворних // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 32. Частина II. – С. 151-154.

4. Задворних С.С. Економічна кіберзлочинність – глобальна загроза для економіки України / С.С. Задворних // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2013. – Вип. 33. Частина II. – С. 192-197.

5. Задворних С.С. Удосконалення механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» в Україні / С.С. Задворних // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. Частина 2. – С. 104-108.

6. Задворних С.С. Модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо забезпечення детінізації фінансових потоків в Україні / С.С. Задворних // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – Вип. 3. – С. 49-53.

7. Задворних С.С. Удосконалення фінансової політики України щодо детінізації фінансових потоків шляхом створення Громадського бюро / С.С. Задворних // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 716-721.

8. Задворних С.С. Доповнення методики розрахунку рівня тіньової економіки для сфери готельно-ресторанного бізнесу України / С.С. Задворних // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – №4/1'2015. – С. 58-60.

9. Задворних С.С. Рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду по боротьбі з тінізацією фінансових потоків / С.С. Задворних // Інноваційна економіка. – 2015. – №2'2015 (57). – С. 200-204.

Статті в іноземних періодичних та наукометричних виданнях:

10. Задворных С.С. Методы оценки тенизации экономики: опыт Болгарии и Украины / С.С. Задворных // Финансите и стопанска отчетност – състояние, тенденции, перспективи. – 2013. – Т. 3. – С. 196-204.

11. Задворных С.С. Зарубежный опыт борьбы с теневой экономикой / С.С. Задворных // Веснік БДЭУ. – 2013. – Вып. 6. – С. 112-118.

12. Задворних С.С. Напрями та рекомендації щодо вдосконалення фінансової політики держави, спрямованої на зменшення обсягів тіньових потоків / С.С. Задворних // Economics and Finance. – 2014. – V. 2 – С. 50-55.

13. Задворних С.С. Удосконалення методики розрахунку рівня тіньової економіки в Україні / С.С. Задворних // Economics and Finance. – 2015. – V. 2 – С. 49-52.

14. Задворних С.С. Етапи вдосконалення механізму боротьби з відмиванням «брудних грошей» в Україні / С.С. Задворних // Молодий вчений. – 2015. – №2. Частина 2. – С. 76-80.

Матеріали конференцій:

15. Задворних С.С. Мінімізація податкових зобов'язань як метод боротьби з тіньовою економікою в Україні / С.С. Задворних // Забірник наукових праць Науково-дослідного інституту фінансового права. – 2012. – С. 135-136.

16. Задворних С.С. Тіньова економіка як перешкода на шляху міжнародної інтеграції України / С.С. Задворних // Актуальні проблеми фінансової системи України: міжнар. наук.-практ. конф. 18-19 квітня 2013 р.: тези допов. – м. Черкаси, 2013. – С. 87-89.

17. Задворних С.С. Закордонний досвід у боротьбі з порушеннями у сфері оподаткування та можливість імплемувати його у вітчизняних умовах / С.С. Задворних // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теорія та практика: між нар. наук.-практ. конф. 30-31 травня 2013 р.: тези допов. – м. Київ, 2013. – С. 8-10.

18. Задворних С.С. Періодизація тіньової економіки в Україні з часів незалежності / С.С. Задворних // Проблеми сучасної економіки: міжнар. наук.-практ. конф. 30-31 травня 2013 р.: тези допов. – м. Донецьк, 2013. – С. 69-70.

19. Задворних С.С. Економічна кіберзлочинність: сутність, загрози та наслідки / С.С. Задворних // Сучасні аспекти розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів: між нар. наук.-практ. конф. 7-8 червня 2013 р.: тези допов. – м. Львів, 2013. – С. 34-38.

20. Задворних С.С. Сутність тіньової економіки та її характерні риси для України / С.С. Задворних // Проблеми ринку та розвитку регіонів країн СНД: між нар. наук.-практ. конф. 7-8 червня 2013 р.: тези допов. – м. Дніпропетровськ, 2013. – С. 9-11.

21. Задворних С.С. Боротьба з корупцією на місцевому рівні – пріоритетний напрям у протидії корумпованості суспільства / С.С. Задворних // Актуальні проблеми фінансової системи України: міжнар. наук.-практ. конф. 6-7 травня 2014 р.: тези допов. – м. Черкаси, 2014. – С. 24-26.

22. Задворних С.С. Досконалість нормативно-правової бази щодо детінізації фінансових потоків / С.С. Задворних // Стан, проблеми та перспективи розвитку національної економіки: міжнар. наук.-практ. конф. 23-24 січня 2015 р.: тези допов. – м. Одеса, 2015. – Ч. 2. – С. 52-55.

23. Задворних С.С. Напрями боротьби з корумпованістю корпорацій / С.С. Задворних // Актуальні питання економічних наук: міжнар. наук.-практ. конф. 13-14 березня 2015 р.: тези допов. – м. Київ, 2015. – Ч. 2. – С. 148-151.

24. Задворних С.С. Досвід США щодо детінізації фінансових потоків / С.С. Задворних // Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство: міжнар. наук.-практ. конф. 15 травня 2015 р.: тези допов. – м. Львів, 2015. – Ч. 2. – С. 314-317.

АНОТАЦІЯ

Задворних С.С. Фінансова політика держави у забезпеченні детінізації економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2015.

У дисертаційній роботі визначено сутність тіньової економіки, її витoki та характерні риси для України.

Здійснено аналіз існуючих періодизацій методів оцінки рівня тіньової економіки, виявлено їх недоліки та розроблено періодизації, що враховують рівні застосування методів оцінки тінізації для країн світу, СРСР і України.

Удосконалено класифікацію методів оцінювання обсягів тіньової економіки з урахуванням державного і місцевого рівнів їх застосування. Запропоновано удосконалену методику розрахунку рівня тіньової економіки в Україні. Розроблено структурну модель підвищення ефективності функціонування адміністративних структур щодо забезпечення детінізації фінансових потоків на загальнодержавному рівні.

Сформовано напрями удосконалення фінансової політики держави щодо детінізації, а саме: нормативно-правову базу щодо протидії тінізації, економічні норми, нормативи, санкції за тінізаційну діяльність, створення Служби фінансового контролю на місцевому рівні для протидії тінізації економіки. Удосконалено та подано визначення механізму запобігання відмиванню «брудних грошей» в Україні і запропоновано підходи щодо його реалізації. Розроблено рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду боротьби з тіньовою економікою у вітчизняній реальності за сферами імплементації: адміністративно-правовою, банківською та податковою.

Ключові слова: фінансова політика, тіньова економіка, корупція, офшори, економічна кіберзлочинність, санкції, податкові канікули.

АННОТАЦИЯ

Задворных С.С. Финансовая политика государства в обеспечении детенизации экономики Украины. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2015.

В диссертационной работе изложены теоретические обобщения и сформулированы научно обоснованные предложения по реформированию финансовой политики государства в противодействии тенизации экономики Украины. Определена сущность теневой экономики, ее истоки и характерные черты для Украины.

В первом разделе «Теоретические основы финансовой политики государства в детенизации экономики в Украине» выявлены характерные черты тенизации экономики в зарубежных странах мира, СССР и Украины; разработаны и предложены на основе признаков тенизации соответствующие периодизации теневой экономики для этих стран; выяснено сущность и особенности инструментов финансовой политики по детенизации экономики в Великобритании, Канаде, Германии, Франции и США.

Во втором разделе «Оценка эффективности инструментов финансовой политики государства в детенизации экономики Украины» осуществлен анализ методов оценки уровня теневой экономики и предложены научные подходы к оценке ее объемов; усовершенствована официальную Методику расчета уровня теневой экономики и предложены коэффициент тенизации валовой добавленной стоимости в сфере гостинично-ресторанного бизнеса; оценено совершенство нормативно-правовой базы по детенизации экономики в Украине; осуществлен анализ эффективности работы административных структур по детенизации экономики и предложена модель повышения эффективности их деятельности на общегосударственном уровне, которая реализуется созданием центрального органа исполнительной власти – Департамента финансового контроля, органа финансового контроля – Комитета по борьбе с теневыми потоками и коррупцией.

В третьем разделе «Совершенствование направлений финансовой политики в легализации теневой экономики Украины» усовершенствовано финансовый

механизм предотвращения отмыванию «грязных денег»; дано определение финансового механизма предотвращения отмыванию «грязных денег»; выяснены особенности международного опыта детенизации экономики в финансовой сфере и предложены рекомендации по его имплементации в контексте евроинтеграционных процессов; предложены направления совершенствования доминант финансовой политики государства по уменьшению объема теневых потоков: нормативно-правовую базу по детенизации, экономические нормы, нормативы, санкции за тенезационную деятельность, функционирование на местном уровне специализированной организации по противодействию тенезации экономики. Предложено учредить Службу финансового контроля при региональных советах депутатов с государственным финансированием, которая будет действовать на местном уровне и будет включать в свой состав депутатов местных советов, а также независимых экспертов и общественных организаций по детенизации экономики.

Ключевые слова: финансовая политика, теневая экономика, коррупция, оффшоры, экономическая киберпреступность, санкции, налоговые каникулы.

ANNOTATION

Zadvornykh S. S. The Financial Policy of the State in Ensuring the Shadow Economy of Ukraine. - Manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of the Candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2015.

The thesis defines the nature of the shadow economy, its origins and characteristics inherent to Ukraine.

Analysis of existing methods for assessing the level of the shadow economy is made, their disadvantages are revealed and periodization is developed that take into account the level of application of evaluating methods for the economy shadowing in the world countries, the Soviet Union and Ukraine.

Classification of assessment methods of the shadow economy is improved considering the state and local levels of their use. An improved method of calculating the level of shadow economy in Ukraine is suggested. The structural model enhancing the functioning of administrative institutions to ensure the legalization of financial flows at the national level is developed.

Directions for improvement of financial policy on legalization are formed, namely the legal and regulatory framework to combat the shadowing economic standards, regulations, penalties for shadowing activities; Audit Service is created at the local level to combat the shadow economy. The mechanism to prevent money "laundering" in Ukraine is improved and approaches to its implementation are suggested. The recommendations are developed for the implementation of international experience combating shadow economy in domestic realities by areas of implementation: administrative, legal, banking and tax.

Key words: fiscal policy, shadow economy, corruption, offshore, economic cybercrime, sanctions, tax holidays.